

Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN (2019) YÜZLER VE İZLER: KARTPOSTALLARDA VE PULLARDA EDEBİYATÇILARIMIZ İstanbul: TED Matbaacılık Tasarım ve Reklam Ajansı, 145 sf., ISBN: 978 - 605 - 82590 - 1 - 0.

Prof. Dr. S. Dilek YALÇIN-ÇELİK*

Yüzler ve İzler: Kartpostallarda ve Pullarda Edebiyatçılarımız isimli bu kitap, 2019 yılında, Elginkan Vakfı tarafından düzenlenen 4. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kurultayı, Geçmişten Günümüze Seyahat Edebiyatı toplantısı kapsamında açılan *Yüzler ve İzler: Kartpostallarda ve Pullarda Edebiyatçılarımız Sergisi* için kılavuz kitap olarak hazırlanmıştır. Kılavuz kitap, büyük boy, renkli ve görsellerle zenginleştirilmiş olarak basılmıştır. 145 sayfadan oluşmaktadır.

Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın'ın bu kitabı, onun akademik çalışma alanından uzak bir konuda kaleme alınmıştır. Yazar, akademik kimliğinin dışında başka birikimlere de sahiptir. Örneğin o, bir koleksiyonerdir. Tutku ve birikimini akademik alan dışında, kitaplar, dergi ve gazeteler, kartpostallar, pullar ... biriktirerek harcamakta; imkân, zaman ve enerjisinin bir bölümünü bu konulara ayırmaktadır. İşte bu çalışma, böyle bir tutkunun ve birikimin sonunda ortaya çıkmıştır. Yazar, Ön Söz'de de belirttiği gibi ortaokul yıllarında pul biriktirme ile başlayan ilgi alanını zamanla genişletmiş sonraki yıllarda kartpostal toplamaya başlamıştır. Açılan sergi, yazarın birikimini ve elindeki malzemeyi değerlendirmesi açısından önemli bir fırsat yaratmış, ortaya çıkan kitap, bir dönemin unutulmuş değerlerini gün yüzüne çıkartmıştır. Çünkü XIX. yüzyıl sonlarında Osmanlı toplumunda gelişen kartpostal gönderme ve tebrik geleneği, 1960'lı yıllarla birlikte değişen dünya gerekleri sonucunda kaybolmaya yüz tutmuştur.

Yüzler ve İzler: Kartpostallarda ve Pullarda Edebiyatçılarımız, Ön Söz ve Kaynakça dışında, "Bir Gelenek: Kartpostal", "Tebrik Geleneğimiz", "Kartpostalın ve Pulun Doğuşu", "Fotoğrafın Kısa Tarihi", "Osmanlı Ülkesinde Kartpostalın Doğuşu", "Kartpostallardaki Edebiyatçılarımız (1889-1959)", "Cumhuriyet Dönemi Kartpostalları" ve "Posta Pulumuzun Tarihçesi" bölümlerinden oluşmaktadır.

Kitabın "Bir Gelenek: Kartpostal" bölümünde, kartpostalların tanıtımı yapılmaktadır. Burada Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın'ın kendi özel arşivi, İBB Atatürk Kitaplığı, Devlet Arşivlerinden alınan zengin görsel malzeme ile birlikte yeni yıl, bayram ve doğum günü tebrik geleneği üzerinde durulur. Kartpostallarda kullanılan malzeme, seçilen resim ve çizimlerin özellikleri, amaç ve tebrik sözleri, kalıplaşmış dil kullanımlarının genel yapısı, adres bilgileri vb. hakkında bilgi verilmektedir.

Kartpostal zaman içerisinde özel gün tebrikleri dışında başka başka fonksiyonlar kazanmış, çeşitli vesilelerle birbirinden uzak kalanlar arasında bir iletişim kurma işlevini üstlenmiştir. Örneğin Yahya Kemal'in 1903-1907 yıllarında Paris'ten babasına gönderdiği kartpostallar, hem kişisel bilgileri içermekte hem de içinde bulunduğu kültürü ve Paris hayatını ülkesine aktarmakta bir aracı olmaktadır. Öte yandan kartpostallar yerli ve milli değerleri ortaya çıkartmak adına da önemli işlevlere sahiptir. Döneminin değerlerini fotoğraflara hapseden kartpostal geleneği, zamanının gündelik yaşam ve kültürüne de tanıklık etmektedir. Öte yandan zamanın önemli siyasî ve tarihi olaylarını da (savaşlar, siyasî olaylar, siyaset adamları, yazarlar / şairler...) kartpostallar üzerinden izlemek mümkündür.

"Tebrik Geleneğimiz" bölümünde, tarihin bilinen ilk dönemlerinden itibaren Türk kültüründeki kutlama geleneği üzerinde durulmuştur. Burada Osmanlı öncesi dönem üzerinde genel bir

* sdilek@hacettepe.edu.tr. Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ve Sözlük Bilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Öğretim Üyesi.

değerlendirme yapılmış ardından asıl Osmanlı kültüründe var olan yüz yüze kutlamalar dışında gelişmiş yazılı kutlama geleneğinin kökleri irdelenmiş, XVIII. yüzyıldan itibaren bu geleneğin izleri üzerinde durulmuştur. Nedim, Enderunlu Vasıf, Şeyh Galip, Mütercim Asım Efendi gibi bilinen kişilerin Sultana sundukları tebriknâmeler örneklendirildikten sonra bu geleneğin sadece tanınmış kişiler arasında yaygın olmadığı halktan kişilerin de böyle bir gelenek içerisinde yer aldığı örnek ve görsellerle anlatılmıştır. Dr. Luis Sabuncu'nun Ramazan Bayramı dolayısıyla padişaha sekiz dilde yazdığı bayram tebriği, bu konudaki en tipik örneklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Kartpostalın ve Pulun Doğuşu” bölümünde, genel olarak kartpostal ve pulun doğuşu tarihsel bir zeminde anlatılmıştır. Bunun için önce Dünyadaki gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. Pullar ve kartpostalların ortaya çıkışı, geleneğin oluşması ve ardından da fotoğraf ile bu geleneğin buluşması bu bölüm içerisinde üzerinde durulan konular olmuştur.

Kitapta “Fotoğrafın Kısa Tarihi” bölümüne ve bu bölüm içerisinde de fotoğraf konusuna yer verilmesi önemlidir. Çünkü fotoğraf ortaya çıktıktan sonra kartpostal geleneği ve pullar için önemli bir kaynak konumuna gelmiştir. Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın burada önce Dünyada fotoğrafın icadı üzerinde durmuş, ardından da Osmanlı kültürü içerisinde bizlerin fotoğraf ile tanışıklığını 28 Ekim 1839 tarihinde *Takvim-i Vekayi* gazetesindeki ilk duyuru ilanından itibaren mercek altına almıştır.

Ünlü yazarların, sanatçıların, devlet adamlarının kartpostallarının öncüsü *carte-de-visite* fotoğraflardır. Ardından kabin fotoğraflar gelir. Bu bölümde XIX. yüzyılda sanatçıların (Ahmet Vefik Paşa, Ahmet Mithat Paşa, Falih Rıfkı, Ebüzziya Tefvik vd.) kabin fotoğraflarına yer verilmiştir. Beyoğlu'nda açılan fotoğraf stüdyoları ile Saray-ı Hümayûn fotoğrafçıları da burada sözü edilen konular arasındadır.

“Osmanlı Ülkesinde Kartpostalın Doğuşu” bölümü, kartpostalın ülkemizdeki tarihi gelişimi ile başlamaktadır. Ebüzziya Tefvik'in 1889 tarihinde yayınladığı kartpostal ile bu konuda ülkemizde ilk örnekler verilmeye başlanır. Çalışmada tarihsel akış bu örnekten sonra kronolojik olarak ilerler. Max Fruchtermann başta olmak üzere ülkemizdeki diğer kartpostal yayıncılarından söz edilir. Kartpostalların teknik özellikleri ve gelişimi üzerinde durulur. Kartpostal üretimi, baskısı ve özellikle taş baskı teknikleri, siyah beyaz kartpostallar ile renkli kartpostala geçiş aşamaları gibi konuya özel detaylar verilir.

Kartpostal yasakları, kartpostal sahtekarlıkları örneklendirilerek meselenin bir diğer boyutu da buraya taşınmış olur. Kartpostalların postaya verilmesi, kartpostallarda kullanılan resim ve fotoğrafların nitelikleri anlatılır.

“Kartpostallardaki Edebiyatçılarımız (1889-1959)” bölümü, ciddi bir birikim ve arşiv bilgisini kapsamaktadır. Burada Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın koleksiyonunda yer alan (1889-1959 yılına kadar) edebiyatçılarımızın kartpostallarına yer verilir. Ebüzziya Mehmet Tefvik ülkemizde kartpostal basımına öncülük edenlerin başında gelmektedir. Onun dışında diğer kartpostal yayıncılarından da söz edilmektedir. Bunlar arasında şu isimler sayılabilir: Moise Israilovitch kartpostalları, Kâinat Kütüphanesi Kartpostalları, Çiftçi Kütüphanesi Kartpostalları, Resna Fotoğrafhanesinin Kartpostalları ve Fotokartları, Diken Gazetesinin “Meşahir Kartpostalları” Serisi. Bölümde ayrıca yayımcısı belli olmayan kartpostallar, özel baskılı kartpostallar (gravür baskılı Namık Kemal kartpostalı gibi) gibi konulara da yer verilmiştir.

Fotoğraf baskılı kartlar konunu başka boyutunu aktarırken kartpostallardaki edebiyatçı sayısı artmakta genel okurun ulaşabildiği arşiv zenginleşmektedir. Bu yayıncıların kartpostalları sayesinde bugün XIX. yüzyıl sonu XX. yüzyıl başında edebiyatçılarımızın görsel bilgilerine ulaşabiliyoruz. Kitap bu bağlamda dağınık olan bilgileri akademik bir bakış açısından topluyor ve meseleyi sadece meraklıların bildiği bilgi alanından çıkartarak genele aktarıyor.

“Cumhuriyet Dönemi Kartpostalları” bölümü kartpostal tarihinde teknik gelişmenin örneklerinin açıkça hissedildiği bölümdür. Bu bölümde ele alınan kartpostallarda sadece teknik gelişim değişmemiş aynı zamanda yazı da değişmiştir. Burada yeni Türk harfli fotokartlara yer verilmiştir. Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın bu bölümü, verdiği gerekli bilgiler dışında edebiyatçılar açısından zengin görsel malzeme ile desteklemiştir. Kitabın bu bölümünde isimler çok olduğundan burada

sadece Cumhuriyet dönemi kartpostal yayıncılarının isimleri zikredilecektir: Ay Yıldız Kartpostalları, Tasvir Neşriyatı Kartpostalları, Doğan Kardeş Kartpostalları ve Türk Edepleri Serisi.

“Posta Pulumuzun Tarihçesi” kitabın son bölümüdür. Bu bölümde Osmanlı döneminde 1863 yılında çıkartılan ilk posta pulundan itibaren pulların tarihi gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. Posta pullarına yansıdığı kadarıyla edebiyatçılarımız ve edebiyat ile ilgili belgeler açıklanmış, görseller çalışmada yer almıştır.

Yüzler ve İzler: Kartpostallarda ve Pullarda Edebiyatçılarımız isimli bu çalışma, her ne kadar bir sergi için hazırlanmış kılavuz kitap olsa da yukarıda kısaca sözünü ettiğimiz gibi bu amacı fazlasıyla aşmış, genel bir kaynak metne dönüşmüştür. Kitap bu haliyle, sadece sergiye değil genele teşmil edilerek denilebilir ki XIX. yüzyıl sonu ile XX. yüzyıl Türk edebiyatına, fotoğraf sanatına, pul ve kültür tarihine kılavuzluk etmektedir.

Kartpostal denildiğinde her ne kadar ilk olarak akla seyahat edilen yerlerden gönderilen nesnelere ya da tebrik konuları gelse de zamanla kartpostallar yeni işlevler kazanmış görsel bir imge hâline gelmiştir. Benzer biçimde pullar ve onların kullanım alanları için de sınırlar gittikçe genişlemiştir. Günümüz bakış açısıyla kartpostalları ve pulları birer gösterge olarak kabul ettiğimizde, onların farklı farklı kodlamalar içermekte olduğu anlaşılır. Kartpostal ve pullar, yapısından kaynaklanan temsili özellikler içermekte, görsellik ve dil kullanımının bir arada olması bunların algılama boyutunu derinleştirmektedir. Yayınlanma biçimleri, yaratılma aşamasında kullanılan teknikler, kullanılan fotoğraf ve resimler, grafik ve tasarımlar, özel günler, özel mekanlar ve özel kişilere ait izler, yaşantılar, arkasına yazılan kısa yazılar dolayısıyla sıkıştırılmış ve yoğunlaştırılmış duygular, tarihe ait bilgiler ve daha sayamadığım nice kodlar, kartpostal ve pulları alımlayan kişilere açık ve gizli mesajlar vermekte, bir zamanın ruhunu, kültürünü, değerlerini, bilgisini içinde barındırmaktadır.

Kitapta sınırlandırılmış bir konu olarak kartpostallara ve pullara yansıyan Türk edebiyatçılarına yer verilmiştir. Sözü edilen bu sınırlı konu bile onları alımlayanlar için geniş bir dünyanın kapılarını aralamak anlamına gelmektedir. Sonuçta, Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın, kartpostal ve pullar aracılığıyla verilen pek çok göstergeden özel olarak edebiyatçılarımızı çekip çıkartarak *Yüzler ve İzler: Kartpostallarda ve Pullarda Edebiyatçılarımız* isimli çalışmasıyla, 1889-1959 yıllarını kapsayan görsel bir edebiyat tarihi yazmıştır denilebilir. Bu görsel edebiyat tarihi, yeni okuma biçimlerine kapı aralayan nice dillendirilmemiş, satır aralarında kalmış, görsellerde sıkışıp duran detayları çözmek isteyen okurunu / okurlarını beklemektedir.